ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації аспірантки кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету **Глазова Олександра Миколайовича** на тему: **«Удосконалення співробітництва територіальних громад»**, що подається на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 28 – Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування

Комісія у складі: професора кафедри публічного управління і адміністрування, кандидата економічних наук, доцента Сердюк Ольги Іванівни та доцента кафедри публічного управління та адміністрування, кандидата економічних наук, доцента Панасенко Наталії Леонідівни розглянули дисертаційну роботу Глазова Олександра Миколайовича на тему: «Удосконалення співробітництва територіальних громад», виконану в Полтавському державному аграрному університеті під керівництвом доктора наук з державного управління, професора Лозинської Тамари Миколаївни.

Комісія вважає:

1. Актуальність теми дисертації. Дисертація Глазова Олександра Миколайовича на тему «Удосконалення співробітництва територіальних громад» виконана на актуальну тему та містить елементи закінченого наукового дослідження.

Актуальність теми, новизна, теоретичне та практичне значення проведених досліджень спрямовані на обґрунтування та розробку теоретико-методичних засад співробітництва територіальних громад та обґрунтуванню практичних рекомендацій щодо його вдосконалення з врахуванням викликів безпекової нестабільності та перспектив євроінтеграції України.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Науково-дослідна робота виконана в рамках науково-дослідної теми кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету «Формування ефективної системи публічного управління в Україні», у межах якої автором розроблено методичні підходи щодо теоретико-методичних засад дослідження співробітництва територіальних громад та обґрунтуванню практичних рекомендацій щодо його вдосконалення з врахуванням викликів безпекової нестабільності та перспектив євроінтеграції України.

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки й пропозиції щодо удосконалення співробітництва територіальних громад, що отримані в результаті дисертаційного дослідження, зроблені автором самостійно. З наукових праць аспіранта у дисертації використовуються лише ті положення, що є результатом особистої роботи здобувача. Особистий внесок дисертанта в роботах, які написані в співавторстві, зазначений у нижченаведеному списку опублікованих праць.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації, отримані за результатами дисертаційного дослідження, є обґрунтованими та достовірними. Методологічною основою праці послужили

системний підхід до вивчення досліджуваних явищ і процесів, що дозволило автору комплексно розглянути питання, пов'язані з удосконаленням співробітництва територіальних громад.

Наукові припущення підтверджено за допомогою загальнонаукових, економічних та управлінських методів наукового пізнання. У процесі написання дисертації було використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: *аналізу та синтезу*, *узагальнення* – для формулювання теоретичних положень та висновків дослідження; *ретроспективного аналізу* – з метою виявлення історичних передумов становлення інституту територіальних громад в Україні та світі, еволюції інституційного середовища його розвитку; *економіко-статистичного аналізу* – для визначення стану співробітництва територіальних громад в Україні; *класифікації й систематизації* – для визначення видів співробітництва, групування громад залежно від стану безпеки, визначення механізмів державної підтримки громад; *емпіричного аналізу* – для узагальнення результатів вивчення практики співробітництва територіальних громад; *абстрактно-логічний* – для формулювання рекомендацій щодо підвищення міжнародної активності громад; *графічний* – для схематичної візуалізації пріоритетів розвитку та стимулювання співробітництва територіальних громад України.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку теоретико-методичних засад дослідження співробітництва територіальних громад та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо його стимулювання за рахунок ефективізації державної підтримки, участі громадських інститутів та нарощування міжнародної проєктної активності громад в умовах євроінтеграції. Зокрема, у дисертації:

уперше:

– сформульовано зміст співробітництва територіальних громад як системи відносин, що виникають усередині громади та при взаємодії з зовнішнім середовищем і обґрунтовано теоретико-методичні основи інституційної взаємодії громад у процесі їх співробітництва, які передбачають формування системи відносин при різнорівневих взаємодіях з суб'єктами внутрішнього (орган місцевого самоврядування, бізнес, громадськість, соціальні спільноти) та зовнішнього (інші територіальні громади, державна влада, громадські організації та об'єднання, міжнародні партнери) середовища. Подібний підхід до розуміння співробітництва територіальних громад відображає перспективні напрями формування системної взаємодії громад на всіх рівнях публічного управління;

удосконалено:

– наукові та методичні основи визначення сутності сучасної територіальної громади на основі використання багатокритеріального підходу (місце в адміністративно-територіальному устрої держави; рівень спроможності; рівень соціальної взаємодії; способи волевиявлення населення), що дозволяє розглядати громаду як суспільний, економічний, політичний, управлінський, соціальний інститути та ідентифікувати співробітництво як інтеграційну складову в діяльнісній парадигмі громади;

– науково-прикладне обґрунтування пріоритетів співробітництва територіальних громад України в умовах поглиблення невизначеності та зовнішньої нестабільності, що враховують функціональність громад залежно від стану їх безпеки: якщо для громад з високим потенціалом небезпек актуальною є взаємодія, спрямована на збереження їх ресурсного потенціалу, то інтеграційна діяльність громад, що перебувають у відносно безпечному середовищі спрямовується на виконання соціально-гуманітарних, економічних, інноваційних завдань;

– науково-прикладні основи державного стимулювання співробітництва територіальних громад в умовах дії правового режиму воєнного стану і з урахуванням задач повоєнного відновлення України, що передбачає здійснення класифікації громад за безпековим критерієм та складові методики оцінювання потенціалу громад і результатів їх співробітництва, а також розроблення профілей стійкості громад. Це дозволяє визначити стратегічні пріоритети розвитку територіальних громад, які слугуватимуть критеріями державного стимулювання їх співробітництва;

отримали подальший розвиток:

– систематизація управлінсько-історичних передумов еволюції теорій розвитку територіальних громад, яка враховує наявність природних прав громади на самостійне вирішення проблем (теорія вільної громади); формування можливостей розпоряджатися власністю (громадсько-господарська теорія); трансформацію розподілу повноважень між державою і громадою (теорія муніципального дуалізму); роль громад у розвитку суспільства (громадівська теорія); функціональність громади щодо забезпечення добробуту мешканців (теорія сервісної держави);

– організаційний підхід до налагодження культури співробітництва територіальних громад, що поєднує практику взаємодій у межах громади (формування її соціального капіталу), взаємодій з органами державної влади, іншими громадами регіону та країни (укладення договорів про співробітництво), з зарубіжними громадами-партнерами, неурядовими вітчизняними і зарубіжними громадськими організаціями;

– систематизація механізмів та інструментів державної підтримки співробітництва територіальних громад, які доцільно розділити за групами: *нормативно-правові* (закони та інші нормативно-правові документи), *організаційно-адміністративні* (ліцензії, квоти, обмеження, заборони, регламенти, інструкції), *інституційні* (форми представництва громад в органах влади), *економічні* (міжбюджетні трансферти, бюджетні субвенції, розподіл податків, пільги), *інформаційні* (рекомендації, методичні розробки, інформаційна підтримка співробітництва, аналітика). Це дозволило окреслити можливості держави у стимулюванні даного процесу, а саме: удосконалення нормативно-правового забезпечення, збільшення бюджетного фінансування, налагодження статистики співробітництва громад, розвиток публічно-приватного партнерства;

– організаційно-правові основи співробітництва територіальних громад та інститутів громадянського суспільства в Україні, що відображають широкі функціональні можливості громадських інститутів у процесах співробітництва, які реалізуються шляхом регрантингу, благодійної діяльності, менторства, організаційної, освітньої, інформаційної, виконавчої, рекомендаційної діяльності, а також через їх посередництво в міжнародних взаємодіях. Громадські інститути мають

посилити інформаційний і методичний супровід діяльності територіальних громад у здобутті першого досвіду співробітництва, а також соціальних і екологічних проєктів, а також проєктів, орієнтованих на підвищення фінансової спроможності громад;

– рекомендації щодо активізації міжнародної проєктної діяльності територіальних громад України в умовах євроінтеграції, що відрізняються включенням громадських інститутів у формування грантової історії громад та стимулювання участі громад в різних видах грантових проєктів – соціальних, економічних, екологічних, орієнтованих на розв'язання проблем сталого розвитку та формування пізнаваності громад України в міжнародному просторі

6. Наукове і практичне значення результатів дослідження. Результати дослідження полягають у можливості використання пропозицій для стимулювання співробітництва територіальних громад для органів місцевого самоврядування, органів державної і регіональної влади, а також громадських інститутів.

Основні теоретичні положення, узагальнення, висновки, пропозиції та результати дослідження схвалені Асоціацією «Полтавська обласна асоціація органів місцевого самоврядування», високо оцінили пріоритети співробітництва територіальних громад з громадськими організаціями, особливо що стосується посилення регрантингової діяльності громадських організацій (Довідка про впровадження від 12 жовтня 2022 року № 969); Полтавською обласною радою використано розроблені рекомендації щодо міжнародної (євро-) інтеграції територіальних громад України, зокрема в частині можливостей участі в програмах міжнародної технічної допомоги та співробітництва з такими організаціями як USAID, GIZ, DISIDE, DESPRO (Довідка про впровадження від 21 жовтня 2022 року №01-53/2017/Г-53/940); рекомендовані до впровадження виконавчим комітетом Котелевської селищної ради Полтавського району Полтавської області в питаннях міжнародного співробітництва щодо гуманітарної та благодійної допомоги територіям громад, які постраждали від російської агресії, під час війни та повоєнного відновлення (Довідка про впровадження від 12 жовтня 2022 року № 02-35/538); рекомендації до впровадження виконавчим комітетом Великорублівської сільської ради щодо стимулювання співробітництва громади з громадськими інститутами а саме: передбачити в статуті громади можливостей співробітництва й партнерства з громадськими інститутами та їх утворення при органах місцевого самоврядування (у тому числі х квотами для різних вікових груп, особливо молоді; створення місцевих громадських організацій для розширення участі у конкурсах, грантах та ін., впровадження принципу «community foundation», локалізації грантової і гуманітарної допомоги (Довідка про впровадження від 13 жовтня 2022 року № 02-24/1226); запропоновані автором напрацювання можуть бути використані для розвитку Виконавчого комітету Опішнянської селищної ради Полтавського району, Полтавської області а саме щодо розвитку середовища громадянського суспільства, створення консультативно-дорадчих інститутів при органах місцевого самоврядування та місцевих громадських організацій, пріоритетів співробітництва територіальних громад в умовах війни, особливо інтеграції ВПО та релокації бізнесу, як основа для планування проектної діяльності громади на наступний рік (Довідка про впровадження від 17 жовтня 2023 року № 523).

Повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок

здобувача до усіх наукових публікацій, опублікованих зі співавторами та зарахованих за темою дисертації. Основні положення дисертаційної роботи викладено у 9 наукових працях загальним обсягом 2,76 др. ар., з яких автору належить 2,36 др. ар. З них: 1 стаття, опублікована у виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази Scopus; 3 – статті у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз; 2 статті – в наукових фахових виданнях України з публічного управління та адміністрування; 4 – матеріали конференцій, що дозволяє вважати виконаними положення п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Положення дисертаційного дослідження, які складають наукову новизну, повністю висвітлені у наукових спеціалізованих виданнях та обговорені на науково-практичних конференціях.

Список публікацій здобувача

Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз:

1. Hlazov O., Kalashnikova K., Zolotarov V., Levchenko I., Britchenko I., Lošonczi P. Inter-Territorial Collaboration in the Context of Strengthening Its Economic Security. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. № 12. P. 675-683.
http://paper.ijcsns.org/07_book/202112/20211292.pdf. DOI: 10.22937/IJCSNS.2021.21.12.92 (0,5/0,1 д.а.; авторський внесок – визначено інструменти міжтериторіальної співпраці громад), (**Scopus**).

2. Глазов О. М. Роль держави у стимулюванні та вдосконаленні співробітництва територіальних громад в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія економічні науки*. 2022. № 2. Т. 2. С. 54–58. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=13825 (DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-09) (0,35 д.а.), (Index Copernicus, Google Scholar).

3. Глазов О. М. Методико-прикладні засади співпраці територіальних громад. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. №3. С. 161-167. URL:https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/issue/view/4/5. . DOI: 10.31891/mdes/2022-4-21. (0,35 д.а.) (**Index Copernicus, Google Scholar, CrossRef**).

Публікації у наукових фахових виданнях

4. Глазов О. М. Нормативно-правове забезпечення співробітництва територіальних громад України: глобальний вимір. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 3. С. 184-190. URL: https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/48/68. DOI: https://doi.org/10.31649/ins.2022.2.184.190 (0,45 д.а.).

5. Глазов О. М. Ідентифікація управлінсько-історичних передумов становлення інституту територіальних громад. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 1. С. 168-173. URL: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/ujae_2022_r01_a20-1.pdf DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-1-20 (0,45 д.а.).

Праці апробаційного характеру:

1. Глазов О. М. Зміст, форми та сфери співробітництва територіальних громад. *Збірник наукових праць науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу Полтавської державної аграрної академії за підсумками науково-дослідної роботи в 2019 році* (м. Полтава, 22-23 квітня 2020 року). Полтава: РВВ ПДАА, 2020. С. 105-107. URL: https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/2908/vyklad-konf-2020.pdf *(0,13 друк. арк.).*

2. Глазов О. М. Підтримка громадських організацій з боку органів державної влади та місцевого самоврядування. *Децентралізація влади в Україні: виклики та можливості для громад міст обласного значення*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. 01 лист. 2017 р. (ПДАА, м. Полтава). Полтава: Дивосвіт, 2017. С. 29-32. URL: http://surl.li/bevmg *(0,17 друк. арк.).*

3. Глазов О. М. Об'єднання територіальних громад у контексті забезпечення їх спроможності. *Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика:* Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 грудня 2019 р.; за заг. ред. Т. М. Лозинської, О. В. Дорофєєва. Полтава: ПДАА. 2019. С. 46-49. URL: http://surl.li/bevmm *(0,16 друк. арк.).*

4. Глазов О. М. Роль держави у стимулюванні та вдосконаленні співробітництва територіальних громад в Україні. *Зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конфер. «Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та права: теорія та практика»*. Полтава: ЦФЕНД, 2022. С. 45–47 (0,2 д.а.).

8. Відомості про апробацію результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи були оприлюднені на науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема на Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика» (м. Полтава, 11 грудня 2019 р.); «Децентралізація влади в Україні: виклики та можливості для громад міст обласного значення» (м. Полтава, 1 листопада 2017 р. Вузівська конференція: «*Науково-практична конференція професорсько-викладацького складу Полтавської державної аграрної академії за підсумками науково-дослідної роботи в 2019 році* (м. Полтава, 22-23 квітня 2020 р.).

9. Відповідність дисертації вимогам, що передбачені пунктами 6 і 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». Дисертаційна робота Глазова Олександра Миколайовича на тему: «Удосконалення співпраці територіальних громад» подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, яка виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» та підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень, а також свідчить про особистий внесок здобувача в науку та характеризується єдністю змісту, відповідає вимогам щодо її оформлення.

За актуальністю, науковою новизною, теоретичним, методичним і практичним

значенням, обґрунтованістю одержаних результатів та оформленням дисертація відповідає чинним вимогам Міністерства освіти і науки України, зокрема п. 6 і 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», та може бути представлена у спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії галузі знань 28 – Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування.

Головуючий на засіданні фахового
семінару, професор кафедри публічного
управління та адміністрування,
д.е.н., професор Олександр ДОРОФЄЄВ

29 серпня 2022 р.

ЗАВІРЯЮ
Начальник відділу кадрів Полтавського державного аграрного університету
Олена ОВДАРУК